

ALBEKER ANDRÁS ZSIGMOND

Nagoya Közgazdasági Egyetem / Tōkai Gakuin Egyetem

Új írástörténeti áttekintés a Japánban használt kanjikról

Okimori Takuya 沖森卓也: *Nihon kanji zenshi* 日本漢字全史 [A japán kanjik átfogó írástörténete]. Tōkyō: Chikuma Shobō, 2024. 384 oldal

Évekkel ezelőtt ismertettem a japán nyelvész, Okimori Takuya 沖森卓也 népszerűsítő japán nyelvtörténetét,¹ aki 2024-ben újabb hasonló kötettel jelentkezett, de ezúttal írástörténeti témában. Az új kötetet is a *shinsho* 新書 kategóriában² adták ki, szintén a Chikuma Shobō Kiadó gondozásában.

Ez alkalommal a japán *kanji* története került terítékre, a kezdetektől egészen napjainkig. Ezt a több mint másfélezer évet Okimori hat korszakra osztja fel, ami megegyezik a fejezetek számával. Az alábbiakban felsorolom a korszakokat (zárójelben a japán eredeti) és a fejezetcímeket, valamint az alfejezetek címeit.

1. Átvétel (伝来), a kezdetektől az ötödik századig
A *kanji*-használat legrégebbi nyoma Japánban / A *kanji* átvétele / A *kanji* átvételének háttere / A korai *kanbun* szövegalkotás Japánban
2. Befogadás (受容), a hatodik századtól a nyolcadik századig
A *kun* olvasat kialakulása / A kontinenssel való kapcsolat / A sinojapán olvasat / A *man'yōgana* / Az írásmód és a szöveg rögzítésének alakulása / A *kanbun* szövegértés elmélyülése és elterjedése
3. Rögződés (定着), a kilencedik századtól a tizenkettedik századig
A Tang-dinasztiával való kapcsolat / A kínai eredetű szókincs és a *kanbun* meghonosodása / A *kanbun kun* olvasatának rögződése / *Kanji* és kana / A „japánosodás” térnyerése
4. Kitejtés (伸長), a tizenharmadik századtól a tizenhatodik századig
A japán–kínai kapcsolatok és a zen buddhizmus / A *kanbun* és annak annotálása / A Tang-olvasat és a sinojapán olvasatok változása / A japán–kínai vegyes stílus kialakulása / A kalligráfia és a nyomtatás

¹ Távol-keleti Tanulmányok 2017/2:189–193.

² (Népszerű) tudományos zsebkönyv.

5. Az írásműveltség társadalmi kiterjedése (流通), a tizenhetedik századtól a tizenkilencedik század közepéig
A Ming- és a Qing-dinasztia, valamint az Edo-kori Japán / A klasszikus kínai stúdiumok és az Edo-kori *kanbun* / A korabeli beszélt kínai nyelv és az új sinojapán szavak / A *kanji*-kutatás különböző aspektusai / Könyvkiadás és oktatás
6. A *kanji*-használat fejlődése (発展), a tizenkilencedik század közepétől
A sinojapán szókincs növekedése / A *kanji*-használat korlátozása / A nyomtatott íráskép és az írásjegyváltozatok rendezése / A *kanji* és a modern társadalom

Látható, hogy a kötet igen széles területet ölel fel, nemcsak a nyelv- és az írástörténettel, de az irodalommal, kulturális hatásokkal, nyomdatörténettel és a kelet-ázsiai történelemmel is foglalkozik. Emellett sok értékes-érdekes információhoz is hozzá lehet jutni, olyanokhoz is, amelyeket a nyelvtörténeti kiadványok nem feltétlenül tárgyalnak. Így például választ lehet kapni a következőkre:

- A kínai szótagvégi *-k* (喉内入声韻尾 *kōnainisshōinbi*) és *-ŋ* (喉内撥韻尾 *kōnaihatsuinbi*) a sinojapán olvasatban miért *-ki/ku*, illetve *-i/u* formában jelenik meg? (81)
- A 朝 *tomo* olvasata (például a Minamoto no Yoritomo 源頼朝 névben) honnan származhat? (146)³
Vagy például meg lehet tudni az alábbiakat:
- Ono no Imoko 小野妹子 kínai neve 蘇因高 volt, amelyből az 因高 az Imoko hangátírása, a 蘇 pedig a kínai olvasatban hasonlóan hangzó 小-nak felel meg. (64)⁴
- A Tang-olvasat (tōon/tōin 唐音) sajátosságát tükröző 生飯 *sanpan* szó már a *Makura no sōshi*-ban megjelenik *saba* alakban (az *h*-t nem jelölték). (214)

Sajnálatos módon képanyag csak az egyes fejezetek nyitóoldalán található, bár a zsebkönyvkategóriához képest nagy terjedelem (372 számozott oldal, a kötet végén tízoldalas betűrendes mutatóval) valóban nem engedhetett meg többet.

³Tapasztalatom szerint a különböző *kanji*-szótárak *nanori* 名乗り olvasatként feltüntetik ugyan a *tomo*-t is, de annak eredetével nem foglalkoznak. Kivételt jelenthet talán Satō Kiyoji 佐藤喜代治 (1985) ma már csak antikváriumban beszerezhető szótára, ami a *kanji* eredeti jelentéseit gyűjti össze a klasszikus kínai szövegek, illetve a régi szótárak alapján, de feltünteti a régi *kun* olvasatokat is, bizonyos esetekben magyarázattal ellátva.

⁴A kérdéses írásjegyek rekonstruált közép-kínai olvasata Tōdō Akiyasu (1978) szerint 蘇 *so*, 因 *iēn*, 高 *kau*, valamint 小 *sieu*.

A kötet mindenképpen ajánlott azok számára, akik érdeklődnek a japán nyelv- és írástörténet iránt, de a kínai vonatkozások miatt a japánul olvasó sinológusoknak is hasznos lehet.

Felhasznált irodalom

- Satō Kiyoji 佐藤喜代治 1985. *Jigi jikun jiten* 字義字訓辞典 [Kanjiértelmező szótár]. Tōkyō: Kadokawa Shoten.
- Tōdō Akiyasu 藤堂明保 1978. *Gakken kanwa daijiten* 学研漢和大辞典 [Gakken nagy sinojapán szótár]. Tōkyō: Gakushū Kenkyūsha.